

Sveavägen 59
Box 350, SE-101 26 Stockholm, Sweden

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter
The Swedish federation for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights
Member of The International Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Intersex Association (ILGA)

Förbundskansli
+46 8 50 162 900
forbund@rfsl.se

RFSL Info & Media AB
+46 8 50 162 910
komut@rfsl.se
www.rfsl.se

Fax
+46 8 50 162 999

Webb
www.rfsl.se

Tidigare version 0.3. Senast
reviderad: 2008-11-10
Reviderad av Conny
Öhman, 2009-08-08

RFSL:s familjepolitiska krav

Detta är ett levande dokument som revideras allteftersom RFSL:s krav uppnås eller utökas.

Dokumentet har beretts av RFSL:s hälsoutskott, synpunkter har även inhämtats från RFSL:s förbundskansli och förbundsstyrelse. Dokumentet har fastställts som ett levande dokument av hälsoutskottet den 27 oktober 2008.

Vid frågor kontakta:

Ulrika Westerlund

Vice förbundsordförande i RFSL/Ordförande i hälsoutskottet
E-post: ulrika.westerlund@rfsl.se

Annica Ryng

Politisk handläggare
E-post: annica.ryng@rfsl.se

Det är varje människas rättighet att själv definiera sin familj. En pluralistisk familjesyn berikar samhället och underlättar den enskildes möjligheter att välja en familjebildning som passar de egna behoven.

Människors rätt att, om de så önskar, ingå äktenskap ska inte begränsas eller bedömas annorlunda beroende på sexuell läggning, juridiskt kön eller könsidentitet. Samlevnadslagstiftningen måste utgå från hur människor faktiskt väljer att leva, och kan inte bygga på en samhällsnorm om att vissa relationer är bättre än andra. Internationella överenskommelser om erkännande av äktenskap ingångna i andra länder ska också omfatta äktenskap mellan personer av samma kön. RFSL anser att en äktenskapslagstiftning inte får vara särskiljande utan att den i alla aspekter måste vara jämlik och könsneutral.

Många homosexuella, bisexuella och transpersoner har barn. Barn som växer upp med homo- eller bisexuella föräldrar, eller föräldrar som är transpersoner, ska ha samma trygghet, samma möjligheter och möta samma respekt som andra barn. Ingen juridisk skillnad ska finnas mellan HBT-personers och andras möjligheter att bli föräldrar. Lagstiftningen ska också vara anpassad till det faktum att många barn växer upp med fler än två vuxna som tar gemensamt ansvar för barnets vård och uppfostran. RFSL anser att barn ska kunna ha fler än två vårdnadshavare.

RFSL:s principprogram

Europeisk nivå

ILGA Europa (International Lesbian and Gay Association) arbetar för mänskliga rättigheter och rättvisa för hbt-personer i Europa. RFSL hänvisar till ILGA Europas arbete på det familjepolitiska området, se bl.a. följande dokument för mer information:

Different Families, Same Rights? Freedom and Justice in the EU: Implications of the Hague Programme for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Families and their Children (December 2007)

Länk: http://www.ilga-europe.org/europe/publications/non_periodical/different_families_same_rights_freedom_and_justice_in_the_eu_implications_of_the_hague_programme_for_lesbian_gay_bisexual_and_transgender_families_and_their_children_december_2007

Different Families, Same Rights? Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Families under International Human Rights Law (December 2007)

Länk: http://www.ilga-europe.org/europe/publications/non_periodical/different_families_same_rights_lesbian_gay_bisexual_and_transgender_families_under_international_human_rights_law_december_2007

För mer information: www.ilga-europe.org.

Nationell nivå

Riks

RFSL anser att

- Samkönade familjers levnadsform ska likställas med heterosexuella familjers:
 - Personlig vigselrätt bör införas, direkt kopplad till den enskilda fysiska person som ska förrätta vigslarna.
 - Vigsselförrättaren ska ha skyldighet att utöva sin myndighetsutövning utan att diskriminera, dvs. ha skyldighet att viga både samkönade par och olikkönade par, oavsett om vigseln sker borgerligt eller inom ett trossamfund.
 - Inga trossamfund ska ansöka om vigsel tillstånd.
 - Befattningshavare inom trossamfund ska individuellt ansöka om vigselrätt.
 - Ansökan om vigselrätt och eventuellt vigsel tillstånd ska ske hos en och samma myndighet, förslagsvis Länsstyrelsen.
 - Sverige bör verka för en könsneutral tolkning av äktenskap i EG-domstolen men även för att andra EU-länder närmar sig könsneutralt äktenskap eller motsvarande rättslig reglering av samkönade relationer. (avsnitt 7.14)
 - Sverige bör verka för att hbt-personers rättigheter i Europa ligger i linje med regeringens utrikespolitik. RFSL ser det därför som naturligt att detta även är en fråga som Sverige kommer att driva aktivt inom EU. (avsnitt 7.14)
 - RFSL anser att man inte ska behöva vara svensk medborgare eller vara bosatt i Sverige för att få gifta sig i Sverige. 1 kap. 1 § andra stycket lagen (1904:26 s 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap bör därför ändras.
 - Svensk lag tillämpas alltid vid hindersprövningen. Om ingen av parterna har anknytning till Sverige genom medborgarskap eller hemvist här, gäller dock att rätten att ingå äktenskap dessutom ska prövas enligt lagen i medborgarskapsstaten eller hemviststaten (1 kap. 1 § 1904 års lag). Det innebär t.ex. att två polska medborgare som är av samma kön och har hemvist i Polen inte kan gifta sig i Sverige så länge det finns hinder för par av samma kön att gifta sig enligt polsk lag. För att ett par som är av samma kön och som inte är svenska medborgare eller är bosatta i Sverige (har hemvist i Sverige) ska få gifta sig här krävs särskilda skäl. Enligt förarbetena är det endast i mycket sällsynta fall som undantagsregeln kan tillämpas i fråga om par av samma kön. RFSL anser att detta bör ändras. Att de som vill gifta sig är av samma kön bör inte vara ett hinder mot att de ska få gifta

sig.¹

- Sverige bör verka för att *förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap adoption och förmyndarskap* ska bli tillämpligt på äktenskap där makarna har samma kön och att alla nordiska länder inför motsvarande lagstiftning. (avsnitt 7.15) Det innebär att 23 § i förordningen ska upphävas. Bestämmelsen kan endast ändras genom lag.
- Vid nationella åtgärder gällande barn- och tvångsäktenskap ska det synliggöras att även homosexuella och bisexuella flickor och pojkar samt transpersoner kan falla offer för barn- och tvångsäktenskap.²
- En statlig utredning ska tillsättas med uppdrag att göra en omfattande översyn av Föräldrabalken utifrån ett barnperspektiv för att barnets intresse ska tillgodoses på bästa sätt, oavsett om barnet har samkönade eller olikkönade föräldrar och/eller fler föräldrar än två.
- Föräldraskapspresumtion ska, enligt nuvarande lag, införas så att medmammans förutsätts vara den juridiska föräldern på samma sätt som mannen i en heterosexuell relation.³
 - Lag: 1 kap. 1 § föräldrabalken (1949:381).
- Kvinnor ska ges möjlighet till assisterad befruktning med både donera sperma och ägg⁴.
 - Lag (2006:351) om genetisk integritet m.m.
- Ensamstående kvinnor ska ges möjlighet till assisterad befruktning.⁵
 - Lag (2006:351) om genetisk integritet m.m.
- Barnmorskor ska ges rätt att få genomföra insemination med donerad sperma utan läkares medverkan.⁶
 - Lag (2006:351) om genetisk integritet m.m.
- Barnets rätt till umgänge med medmammor och medpappor måste stärkas.

¹ Se RFSL:s yttrande över *Äktenskap för par med samma kön – Vigsselfrågor* (SOU 2007:7), länk: <http://www.rfsl.se/?p=4417&aid=11272>

² Se RFSL:s yttrande över *Människohandel och barnäktenskap – ett förstärkt straffrätligt skydd* (SOU 2008:41), länk: <http://www.rfsl.se/?p=4417&aid=11256>

³ Se RFSL:s yttrande över *Föräldraskap vid assisterad befruktning* (SOU 2007:3), länk: http://www.rfsl.se/public/ry_070903_assistbefr_sou20073.pdf

⁴ Se RFSL:s yttrande över *Föräldraskap vid assisterad befruktning* (SOU 2007:3), länk: http://www.rfsl.se/public/ry_070903_assistbefr_sou20073.pdf

⁵ Se RFSL:s yttrande över *Föräldraskap vid assisterad befruktning* (SOU 2007:3), länk: http://www.rfsl.se/public/ry_070903_assistbefr_sou20073.pdf

⁶ Se RFSL:s yttrande över *Föräldraskap vid assisterad befruktning* (SOU 2007:3), länk: http://www.rfsl.se/public/ry_070903_assistbefr_sou20073.pdf

Även andra personer än de som anses vara barnets föräldrar måste därför ha rätt att väcka talan om rätt till umgänge (6 kap. 15 a § föräldrabalken). Talerätten bör utökas till personer som står barnet särskilt nära. Barnets vårdnadshavare har enligt 6 kap. 15 § föräldrabalken ett ansvar för att barnets behov av umgänge med någon annan som står det särskilt nära så långt möjligt tillgodoses. Om barnets vårdnadshavare inte fullgör sitt ansvar kan socialnämnd väcka talan vid domstol om umgänge mellan barnet och någon annan än en person som anses vara förälder enligt föräldrabalken (6 kap. 15 a § föräldrabalken).

I dagsläget finns familjer med fler än två föräldrar, t.ex. att två kvinnor har blivit föräldrar tillsammans med en eller två män. De som inte är barnets biologiska föräldrar kallas ofta för ”medmamma” respektive ”medpappa”. Enligt föräldrabalken anses inte alla de personerna vara föräldrar till barnet (juridiska föräldrar). Ett barn kan alltså ha sociala och emotionella föräldrar som inte anses vara föräldrar eller vårdnadshavare enligt föräldrabalken. I samband en separation riskerar barnet att förlora kontakten med sin ”medmamma” eller ”medpappa”. Barnets rätt till umgänge med sin ”medmamma” eller ”medpappa” är avhängigt av att barnets vårdnadshavare tillgodoser barnets behov eller att socialnämnd väcker talan om umgängesrätt vid domstol. RFSL anser att även andra personer än sådana personer som anses vara föräldrar enligt föräldrabalken som står särskilt nära barnet ska kunna väcka talan om umgänge hos domstol.

- Barn ska kunna ha fler än två juridiska vårdnadshavare⁷.
 - Lag: 6 kap. föräldrabalken (1949:381).
- Föräldraledighetsdagar ska kunna överlätas till närstående, på samma sätt som tillfällig föräldrapenning kan överlätas vid vård av sjukt barn⁸.
 - Lag: Föräldraledighetslagen (1995:584)
- Frågan om föräldraskapsbegrepp som används i folkbokföringen bör utredas⁹.
 - Lag: Folkbokföringslagen (1991:481).
- Barn ska själva få välja huruvida de önskar få sin förälder personuppgifter ändrade i sitt personbevis, efter förälderns ändrade könstillhörighet¹⁰.

⁷ Se RFSL:s yttrande över *Föräldraskap vid assisterad befruktning* (SOU 2007:3), länk: http://www.rfsl.se/public/ry_070903_assistbefr_sou20073.pdf

⁸ Se RFSL:s yttrande över *Föräldraskap vid assisterad befruktning* (SOU 2007:3), länk: http://www.rfsl.se/public/ry_070903_assistbefr_sou20073.pdf

⁹ Se RFSL:s yttrande över *Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag* (SOU 2007:16), länk: http://www.rfsl.se/public/ry_071109_konstillhorighet.pdf

¹⁰ Se RFSL:s yttrande över *Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag* (SOU 2007:16), länk: http://www.rfsl.se/public/ry_071109_konstillhorighet.pdf

- Lag: Folkbokföringslagen (1991:481).
- Transsexuella ska ha rätt att själv välja om de önskar att avlägsna könskörtlar/sterilisera sig eller låta bli före eller efter ändrad könstillhörighet¹¹.
 - Lag (1972:119) om fastställelse av könstillhörighet i vissa fall
- Kravet på att sökanden ska vara ogift tas bort, *samt* att det inte bör införas ett krav på parternas samtycke vid omvandling av äktenskap/registererat partnerskap¹².
 - Lag (1972:119) om fastställelse av könstillhörighet i vissa fall
- Fertila personer ges möjlighet att spara könsceller för att kunna få genetiska barn även efter medicinsk behandling. Denna möjlighet ska gälla även för transpersoner.
 - Tolkning/praxis av Lag (1972:119) om fastställelse av könstillhörighet i vissa fall
- En statlig utredning ska tillsättas med uppdraget att ta fram ett förslag till en lag som möjliggör för surrogatmödraskap¹³.
- Adoptionsorganisationerna och *Myndigheten för internationella adoptionsfrågor* (MIA) ska ha god hbt-kunskap och arbeta för att hbt-personer i praktiken ska kunna adoptera från andra länder.
 - Förordning (2007:1020) med instruktion för Myndigheten för internationella adoptionsfrågor
- MIA:s uppdrag och reglering ses över utifrån dess begränsningar för samkönade pars möjligheter till internationell adoption.
- Socialstyrelsen bör ges i uppgift att göra en översyn av sina *föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2002:13) om assisterad befruktning* utifrån ett hbt-perspektiv (heteronormkritiskt perspektiv).
 - T.ex. så finns idag ett krav på att närstående donator endast bör användas i undantagsfall
- Informationsmaterial, blanketter, enkäter, undersökningar m.m. från statliga myndigheter (t.ex. Skatteverket, Försäkringskassan, Socialstyrelsen) ska ha ett hbt-inkluderande perspektiv i bild och text.

¹¹ Se RFSL:s yttrande över *Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag (SOU 2007:16)*, länk: http://www.rfsl.se/public/ry_071109_konstillhorighet.pdf

¹² Se RFSL:s yttrande över *Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag (SOU 2007:16)*, länk: http://www.rfsl.se/public/ry_071109_konstillhorighet.pdf

¹³ Se RFSL:s *Proposition 1. Surrogatmödraskap*, antagen på förbundets kongress i Stockholm 2-4 maj 2008, länk: <http://www.rfsl.se/?p=3359>

- Bevaka att utredningen om en *Nationell strategi för samhällets stöd och hjälp till föräldrar i deras föräldraskap (Dir. 2008:67)* inkluderar ett hbt-perspektiv utifrån barnets bästa. Begära uppvaktning av utredaren.
- Bevaka och medverka i Ungdomsstyrelsens regeringsuppdrag om *insatser för att öka kunskapen och medvetenheten om sexuell exploatering av barn och ungdomar* så att hbt-perspektivet tas tillvara, i enlighet med uppdragets riktlinjer (*Dnr IJ2008/1824/UF*).
- Tingsrätt, hovrätt och Högsta domstolen samt länsrätt, kammarrätt och regeringsrätt ska ha hbt-kompetens för att kunna fatta rätt beslut utifrån barnets bästa i familjerättsliga tvister.
- Vid anhörginvandring bör hbt-personer familjer, även om de inte i juridisk mening är erkända i landet de invandrar från, erkännas.
 - Utlänningslag (200571)
 - T.ex. om en familj bestående av två mammor, varav den biologiska föräldern går bort och den andra emigrerar till Sverige så bör barnet omfattas av regler för anhörginvandring.
- Bevaka regeringens *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (Skr. 2007/08:39)*.
 - Vid nationella åtgärder gällande hedersrelaterat hot och våld ska det synliggöras att även hbt-personer utsätts för hedersrelaterat hot och våld, på grund av sexuell läggning och könsidentitet.¹⁴
- Högskoleverkets bör i kommande *Utvärdering av grundutbildningar i medicin och vård vid svenska universitet och högskolor* (senaste: Rapport 2007:23 R), i sin granskning, inkludera ett hbt-perspektiv på utbildningarnas kvalitet.
- Frivilligorganisationer som verkar för att ge stöd åt t.ex. föräldrar och deras barn utsatta för våld av sin partner och hedersrelaterat våld, i form av t.ex. skyddat boende och telefonjourer för utsatta, samt frågor som ensamståendes möjlighet att skaffa barn, surrogatmödraskap osv. bör ha hbt-kompetens för att kunna möta och ge stöd till hbt-familjer i olika situationer.

¹⁴ Se RFSL:s yttrande över *Människohandel och barnäktenskap – ett förstärkt straffrätligt skydd (SOU 2008:41)*, länk: <http://www.rfsl.se/?p=4417&aid=11256>

Landsting

RFSL anser att

- Alla relevanta personalkategorier inom vård och omsorg, inklusive bland annat fertilitetsenheter, mödra- och barnvårdscentraler ska ha nödvändig hbt-kompetens för att kunna bemöta hbt-familjer på ett korrekt och fördomsfritt sätt.
- Hbt-personer ska ges samma möjlighet till assisterad befruktning som den övriga befolkningen, också i praktiken. Riktlinjer/styrdokument?
 - Möjlighet ska ges att, genom assisterad befruktning, få fler än ett barn.
 - Eventuell avgift ska inte skilja sig beroende på partners kön.
 - Om den ena kvinnan i en parrelation, efter försök, inte kan bli gravid genom assisterad befruktning, ska den andra kvinnan ges möjlighet att få försöka utan att hon ska behöva göra en ny ansökan (och hamna sist i kön).
- Privata vårdgivarna på området ska ha möjlighet att behandla alla människor lika.
- Vuxenpsykiatri, rehabilitering, habilitering, geriatrik etc. måste ha hbt-kompetens för att kunna bemöta hbt-personer och deras familjer.
- Länsstyrelsen måste ha hbt-kompetens för att kunna bemöta hbt-personer och deras familjer.
- Barn och ungdomspsykiatri måste ha hbt-kompetens för att kunna bemöta unga hbt-personer och deras familjer samt barn som växer upp i en hbt-familj.
 - Exempelvis, uppmärksamma de fall när barnens utsatthet och o hälsa orsakas av föräldrars homofobiska, bifobiska och transfobiska värderingar
- Landstingens informationsmaterial, blanketter, enkäter, undersökningar m.m. ska ha ett hbt-inkluderande perspektiv i bild och text.
- Hivpositiva män ska ges möjlighet att få sin sperma ”tvättad” för donation eller eget bruk.

Kommun

RFSL anser att

- Vid Socialnämndens lämplighetsprövning för föräldraskap och familjehem ska erforderliga hbt-kunskaper finnas.
 - Sexuell läggning, könsidentitet, könsuttryck och samlevnadsform ska inte påverka beslut negativt.
 - Hbt-personers erfarenheter av öppenhet och utanförskap kan i vissa fall vara en fördel vid fosterhemsplacering av unga människor, vilket bör uppmärksammas.
- Socialtjänstens samtliga enheter (familjenheten, missbruksenheten m.fl.) måste ha hbt-kompetens för att kunna bemöta hbt-familjer på ett korrekt och fördomsfritt sätt.
- Barnomsorgen och skolväsendet måste ha hbt-kompetens för att kunna bemöta hbt-familjer på ett korrekt och fördomsfritt sätt.
- Äldreomsorgen måste ha hbt-kompetens för att kunna bemöta äldre hbt-personer, dess partner och familj utifrån deras behov och på ett korrekt och fördomsfritt sätt¹⁵.
- Biståndshandläggare samt ansvarig förvaltnings-/områdeschef bör få utbildning i hbt-kompetens för att kunna erbjuda rätt stöd till äldre hbt-personer¹⁶ och hbt-personer med psykiska funktionshinder.
- Familjerådgivare måste ha hbt-kompetens för att kunna bemöta hbt-familjer på ett korrekt och fördomsfritt sätt.
 - Familjerådgivare ska ha tillräcklig kunskap om flersamma förhållanden, för att kunna rådge familjers som inte är tvåsamma eller normativt monogama.
- Förskolenämnden, skolnämnden och dess kontor samt de politiska nämnderna måste ha hbt-kompetens för att kunna bemöta hbt-familjer på ett korrekt och fördomsfritt sätt.
- SFI-utbildare (i kommunal såväl som privat regi) samt rådgivare, kuratorer m.fl. kopplade till utbildningen måste ha hbt-kunskap för att kunna undervisa om hbt-familjers rättigheter och ge stöd åt hbt-personer i deras familjerelationer.

¹⁵

Se RFSL:s yttrande över *Värdigt liv i äldreomsorgen* (SOU 2008:51), länk:
<http://www.rfsl.se/?p=4417&aid=11279>

¹⁶

Se RFSL:s yttrande över *Värdigt liv i äldreomsorgen* (SOU 2008:51), länk:
<http://www.rfsl.se/?p=4417&aid=11279>

- På introduktionsenheterna för nyanlända måste personal ha hbt-kompetens samt bör hbt-information finnas tillgänglig på olika språk.
- Tolkcentraler och frilansande tolkar måste ha kunskap om hbt-begrepp för att på ett korrekt sätt kunna översätta frågor som berör hbt.
- Informationsmaterial, blanketter, enkäter, undersökningar m.m. inom kommuner (t.ex. skolan, socialtjänsten, äldreården) ska ha ett hbt-inkluderande perspektiv i bild och text.
- Då ett barn tillkommer genom surrogatmödraskap eller privat adoption utomlands och där de sociala föräldrarna erkänns i landet där barnet föds, ska detta tillmätas betydelse i samband med bedömning av föräldraskap i Sverige.
 - Socialtjänsten/Tingsrätten.
- Familjerätten ska ha hbt-kompetens för att kunna utföra adekvata utredningar åt tingsrätten.